

V. JOG ÉS IRODALOM SZIMPÓZIUM

**2014. május 15-16.
PPKE JÁK,
Budapest,
Szentkirályi u. 28.**

plakátterv: Herczeg Sára

A rendezvény támogatói:

Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Jog- és Államtudományi Kar

Magyar Jog- és Államtudományi Társaság

Szent István Társulat

SZÉCHENYI TERV

MAGYARORSZÁG MEGÚJUL

A projekt az Európai Unió
támogatásával valósul meg.

A rendezvény a Pázmány Péter Katolikus Egyetem
TÁMOP-4.2.2/B-10/1-2010-0014 azonosító számú projektje
(Tehetségtámogatás a Pázmány Péter Katolikus Egyetem kilenc
tudományágában) keretében valósul meg.

V. Jog és irodalom szimpózium
2014 május 15-16.

PROGRAM

2015.május 15.

09.00 – 09.15 Regisztráció, köszöntő (Frivaldszky János)

I. szekció: ÉRTELMEZÉSEK ÉS ELMÉLETEK

Moderátor: H. Szilágyi István

09. 15 – 09.35

Hörcher Ferenc: Alkotmányos kultúra: műveltség, erény vagy szokáserkölc

09.35 – 09.55

Tóth J. Zoltán: A jogi hermeneutika gyakorlata Magyarországon: az írott jogi normaszövegek értelmezésének módszerei a magyar felsőbbírási jogesetek tükrében

09.55 – 10.15

Csomós Árpád: Teremtő interpretáció? Megjegyzések a jogértelmezésről Umberto Eco *A Foucault-inga* című műve kapcsán

10. 15 – 10.45

Vita

10.45 – 11.00

Kávészünet

11.00 – 11.20

Nagypál Szabolcs: Vihar a bozótmezőben. Igazság, tanúság, megértés

11.20 – 11.40

Nagy Tamás: „S ő levelemre városunkba jön...” Avagy hány életük van a jog és irodalom kutatásoknak?

11.40 – 12.00

Vita

12.00 – 12.45

Ebéd (szendvics)

II. szekció: MÉLYSÉGES MÉLY A MÚLTNAK KÚTJA

Moderátor: Nagy Tamás

12.45 – 13.05

Frivaldszky János: Halálos ítélet helyett a bűnös életének megmentése? József és testvérei történetének példája a ríb eljárásra – Thomas Mann regényének fényében

13.05 – 13.25

Könczöl Miklós: Jog és retorika a *Gorgiaszban*

13.25 – 13.45

Nótári Tamás: Eredetiség és szerkesztettség Cicero perbeszédeiben

13.45 – 14.05

Gedeon Magdolna: Az irodalom szerepe a *SC Larinarum* értelmezésében

14.05 – 14.35

Vita

14.35 – 14.50

Kávészünet

III. szekció: HUMANISTÁK, ÜGYEK

Moderátor: Tóth J. Zoltán

14.50 – 15.10

Bányai Ferenc: Törvény, kötelesség és a jogász lelkiismerete

15.10 – 15.30

Csirik György Márton: Rotterdami Erasmus jogról vallott nézetei

15.30 – 15.50

Tattay Szilárd: Festészet mint politikai filozófia. Ambrogio Lorenzetti és *A jó kormányzás allegóriája*

15.50 – 16.10

Takács Péter: Az Altmann-ügy jog- és államelméleti kérdései

16.10 – 16.40

Vita

16.40 – 16.55

Kávészünet (sütemény)

16.55 – 17.45

A Iustitia mesél című kötet bemutatója

A kötet bemutatja Györy Csaba, a Max Planck Institute for Foreign and International Criminal Law munkatársa

2105. május 16.

IV. szekció: TRAUMÁK

Moderátor: Kiss Anna

09.00 – 09.20

H. Szilágyi István: Pusoma hangja. Nincs kegyelem II.

09.20 – 09.40

Magyar Elemér: Cigány terroristák

09.40 – 10.00

Szűcs Lászlóné Siska Katalin: A kultúrák keveredésének és összeütközésének problematikája Jessica Duchen *Hungarian dances* (*Magyar táncok*) című regényében

10.00 – 10.30

Vita

10.30 – 10.45

Kávészünet

V. szekció: METAFORÁK HELYZETÜNKRE

Moderátor: Horváth Attila

10.45 – 11.05

Zódi Zsolt: A jog koherenciájának mítosza. Korpusz-e a jog, textus-e a jogszabály?

11.05 – 11.25

Sáry Pál: Jogi metaforák Szent Pál leveleiben

11.25 – 11.45

Fekete Balázs: A jog mindenkié? A jog emberképének belső feszültségeiről irodalmi hősök segítségével

11.45 – 12.05

Kiss Henriett: Élet helyett sors

12.05 – 12.35

Vita

12.35 – 13.20

Ebéd (szendvics)

VI. szekció: BŰNÖK, FEGYENCEK, GYARMATOK

Moderátor: Fekete Balázs

13.20 – 13.40

Lancendorfer Zsuzsanna: Gyilkosságból költészet

13.40 – 14.00

Talabos Dávidné Lukács Nikolett: Bűn és irodalom kapcsolata Sir Arthur Conan Doyle *A sátán kutyája* című regényében

14.00 – 14.20

Siket Zsuzsanna: Indíték(ok) Tolsztoj *Kreutzer-szonáta* című elbeszélésében

14.20 -14.50

Vita

14.50 – 15.05

Kávészünet

15.05 – 15.25

Kiss Anna: A fair eljárás negatív tükré avagy Kafka *A fegyengyarmaton* című elbeszélésének racionális rekonstrukciós olvasata

15.25 – 15.45

Horváth Attila: A szovjet típusú diktatúra idején keletkezett politikai viccek szociológiai és jogi elemzése

15.45 – 16.05

Vita

16.05 – 16.20

Kávészünet (sütemény)

16.20 – 17.20

A szimpózium zárása (Kiss Anna) és az MJÁT *Jog és irodalom* szakmai tagozatának ülése

A rendezvény helyszíne:

PPKE JÁK Jogbölcseleti Tanszék könyvtára, Gy 206.

1088 Budapest, Szentkirályi u. 28., 2. emelet

BÁNYAI FERENC

egyetemi docens,
Eötvös Lóránt Tudományegyetem
Állam- és Jogtudományi Kar

Törvény, kötelesség és a jogász lelkiismerete

Robert Bolt: *Kinek se nap, se szél* című drámája nem kisebb személyeknek, mint a jogászok védőszentjeként tisztelt és egykori lordkancellár Morus Tamásnak, valamint Anglia királyának, az újdonsült anglikán egyház fejének VIII. Henriknek egymással és saját lelkiismeretükkel folytatott küzdelmeit tárja elénk. A történelemformáló eseményeket a könyvből készült *Egy ember az örökkévalóságnak* (*A Man for All Seasons*, 1960) címmel több Oscar díjjal kitüntetett filmalkotásból illetve tévéfilmből is megismerhetjük. A történet a becsületesség, elvhűség, és erkölcsösség általános érvényű példázata, amelyeket történelmi környezetbe ágyazva hűen mesél el az író. Ezzel mintegy másfélszáz kis oldalon érzékletesebb és életszerűbb képet kaphat az olvasó a korról, annak jogi viszonyairól, mint akár több ezer oldalnyi, pusztán száraz tényeket boncolgató elemzésből. A könyv története ezen túlmenően tanmese is – elsősorban jogászoknak. Hiszen olyan jogi kérdések adják a történet hátterét, mint pl. egy házasság érvényességének megítélése, amelynek eldöntésében két uralkodó is illetékesnek érezte magát, s amely aztán nemcsak a főhősök, hanem tömegek és végső soron egy ország sorsát döntötték el. A lelkiismereti szabadság, az egyházi és világi hatalom legitimitásának és elsőbbségének kérdése, a szuverenitás forrása, a jog és erkölcs akár életre-halálra kiható konfliktusa, a bírói, ügyvédi és közigazgatási jogász hivatás kihívásai mind-mind a joggal foglalkozó kortársaknak szólnak: figyelmeztetnek arra, hogy az egyes ügyek mögött élő emberek vannak és döntéseink hatásaival számolnunk és majdan elszámolnunk kell.

CSIRIK GYÖRGY MÁRTON

PhD hallgató,
Szegedi Tudományegyetem
Állam- és Jogtudományi Kar

Rotterdami Erasmus jogról vallott nézetei

Rotterdami Erasmust joggal tartjuk a humanizmus egyik legkiemelkedőbb alakjának, hatása Európa kultúrtörténetére szinte felbecsülhetetlen. Modern, paradigmaváltó meglátásait számos esetben idézik, de eddig kevés szó esett a jogról való nézeteiről. Erasmusnak elkülönülő jogelmélete természetesen nem volt, de „A keresztény fejedelem neveltetése” c. művében sporasztikusan olyan gondolatokat hintett el, melyek aktualitásából

semmit nem vontak le az évszázadok. Ilyen meglátások voltak például a büntetőjog ultima ratio jellege, a prevenció fontossága a büntetés célja során, a törvények tiszta megfogalmazásának és nyilvánosságának követelménye, a nép és az uralkodó viszonyát pedig egy szerződéses viszonyhoz hasonlította. Mindezt a XVI. század elején!

Előadásomban elsősorban „A keresztény fejedelem neveltetése” című műből válogatott a jogról szóló gondolatokat kívánom kiemelni, ezeket röviden értelmezni, illetve a joggal szemben támasztott mai követelmények és a hatályos jogszabályok szempontjából elemezni.

CSOMÓS ÁRPÁD

PhD hallgató,
Szegedi Tudományegyetem
Állam- és Jogtudományi Kar

Teremtő interpretáció? – megjegyzések a jogértelmezésről Umberto Eco A Foucault-inga című műve kapcsán

Előadásomban azt a kérdést veszem szemügyre, hogy a jogszabályok értelmezése során felmerülő lehetséges olvasatok közül egy kiválasztása, illetve később az arra való hivatkozás állandósulása miként befolyásolja az adott szöveg értelmét. Különösen az érdekel, hogy egy konkrét értelmezés általánosan elfogadottá válása létrehozhat-e egyfajta „új valóságot” (annak analógiájára, ahogy az Eco műben létrejön *A Terv*), s ez kényszerítő erővel bír-e az interpretáció későbbi menete során.

FEKETE BALÁZS

egyetemi docens,
Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Jog- és Államtudományi Kar,
tudományos munkatárs,
Magyar Tudományos Akadémia Társadalomtudományi Kutatóközpont
Jogtudományi Intézet

A jog mindenkié? A jog emberképének belső feszültségeiről irodalmi hősök segítségével

A jog jelenségének átfogó tanulmányozása csak (i.) a szabályrendszer és az intézmények, (ii.) a joggal kapcsolatos közösségi szintű attitűdök (jogi kultúra), és (iii.) a joggal kapcsolatba kerülő egyének motivációinak megismerésével lehetséges. A bevett jogtudomány a hangsúlyt egyértelműen az első pontra helyezi, tapasztalhatunk bizonyos érdeklődést a második kérdéskör iránt is, míg a harmadik szempont szinte teljességgel az érdeklődésen kívül marad.

Ez az előadás arra tesz kísérletet, hogy két irodalmi hős joghoz fűződő kapcsolatának bemutatásával érzékeltessen bizonyos alapvető kérdéseket a jog és az egyén viszonylatában. E két hős Balzac Rastignac-ja és Solohov Grigorij Melehovja. Mindketten az irodalomtörténet „nagy alakjai”, akik eltérő kulturális közegben (a születő modern, polgári Franciaország – a forradalom előtt álló Oroszország felbomló tradicionális kozák közössége); eltérő motivációkkal (sikeres érvényesülés a társadalomban – a villámgyors társadalmi-politikai változások „túlélése”); eltérő életutat (társadalmi siker – a család széthullása és a politikai bukás) járnak be. Mégis összeköti őket, hogy személyes drámájukban a modern kor összes alapvető kérdése reflektálódik, és így e korszak emberi lenyomataiként is tekinthetünk rájuk.

Különösen érdekes és fontos a joghoz való viszonyuk, Rastignac intenzíven használja és felhasználja a modern francia jogot sikeres érvényesüléséhez, míg Grigorij, külső szemlélőként, „elszenvedi” a jog működését, a jog mint a saját életét alakító „erő” fel sem merül a számára. Úgy vélem, hogy ez a kontraszt arra mutat rá, hogy a modern jog olyan emberképre épül (ezt a polgári jog számos alapintézménye tükrözi), mely nem fogja át az összes embertípust. Ez pedig eleve kizárja azokat a jog által nyújtott előnyökből, akik más értékeket és erényeket sajátítottak és tettek magukévá, akár a külső, történelmi helyzet esetlegessége miatt.

FRIVALDSZKY JÁNOS

tanszékvezető egyetemi docens,
Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Jog- és Államtudományi Kar

Halálos ítélet helyett a bűnös életének megmentése? „József és testvérei” történetének példája a rib eljárásra – Thomas Mann regényének fényében

Az ószövetségi zsidó törvénytudat értelmében Jahve igazságosságának az ítéleten túl szerves része a megbocsátás is. A *mispát* eljárással párhuzamosan a jogi gyakorlatban élt egy másik eljárás is, ez a *rib* eljárás. A bíráskodó szerv által uralt, s a bírói kényszerítő szankcióval jellemezhető *mispát* eljárással szemben a *rib* eljárás adott esetben nem az elítélt „halálával” végződik, hanem éppen arra alkalmas, hogy előmozdítsa az emberi élet védelmét és az emberi méltóság tiszteletét, még a bűnelkövetőt is, bár a *mispát* eljárás is az emberi méltóságot és az emberek közötti harmóniát szolgálja, hiszen a társadalmi béke helyreállítását volt hivatva elősegíteni.

A *rib* jogi eljárás lényege nem a bűnös pusztá szankcionálása, a büntetés kirovása, hanem a célja az, hogy beismerje a bűnt az elkövető, nyíltan megvallja azt, s manifeszt módon, konkrét gesztussal ki is fejezze,

valamint kinyilvánítsa azon vágyát, hogy az elkövetkezendőkben másként fog cselekedni. Ezt az eljárást kívánjuk az előadásban bemutatni József és testvérei történetén keresztül, amelyet Thomas Mann ebben a témában írt regényének fényében (is) fogunk elemezni.

GEDEON MAGDOLNA

egyetemi docens,
Miskolci Egyetem
Állam- és Jogtudományi Kar

Az irodalom szerepe a SC Larinarum értelmezésében

A római jog ismeretforrásai között tartjuk számon a feliratos emlékeket és a nem jogi irodalmat is, azaz a történetírók, szónokok, bölcsészek stb. munkáit. Ezek az irodalmi művek elsősorban a más, jogi forrásokban nem fellelhető joganyag vonatkozásában bővítik ismereteinket. A Kr. u. 19-ben hozott SC Larinarum szövege feliratos formában maradt fenn, a szenátus határozatát így eredeti formában ismerhetjük. A SC rendelkezéseinek megértéséhez azonban a római nem jogi irodalom nyújt segítséget, azaz a római jog feliratos ismeretforrását egy másik fajta ismeretforrás interpretálja. A szenátusi határozatnak van azonban olyan pontja is, amely egy történetíró sorainak megértéshez nyújt segítséget. Ebből láthatjuk, hogy az irodalmi és nem irodalmi ismeretforrások kölcsönösen szolgálják egymás jobb megértését.

HORVÁTH ATTILA

egyetemi docens,
Eötvös Lóránt Tudományegyetem
Állam- és Jogtudományi Kar

A szovjet típusú diktatúra idején keletkezett politikai viccek szociológiai és jogi elemzése

Magyarországon régi hagyományai voltak a politikai vicceknek, anekdotáknak. A diktatúra – mint azt már Széchenyi István is leírta – együtt jár az ostobasággal. Nálunk a civil társadalom ellenállásának egyik legelterjedtebb formája volt az önkényuralom ellentmondásainak kifigurázása, kigúnyolása. Több ezer viccet gyártottak. Csak egy töredékét sikerült lejegyezni. Pedig a viccek mesélése az 50-es években az 1946. évi VII. tv. alapján izgatásnak számított és végrehajtandó szabadságvesztést lehetett miatta kapni. Még a Legfelsőbb Bíróság is állást foglalt ebben a kérdésben. A hatalom tehát üldözte a viccek gyártóit, mesélőit, de a titkosszolgálatok révén maga is gyártott pozitív tartalmú, a rendszert támogatni kívánó vicceket.

HÖRCHER FERENC

igazgató,

Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpont

Filozófiai Intézet,

egyetemi tanár,

Pázmány Péter Katolikus Egyetem

Alkotmányos kultúra: műveltség, erény vagy szokáserkölcs

Az alkotmányozási folyamat ismételt kudarca valamint a mindenkori hatalom érzéketlensége az alkotmány szelleme iránt jól mutatja, hogy komoly válságban van Magyarországon az alkotmányosság iránti elkötelezettség, és tágabb összefüggésben az alkotmányos kultúra. Az előadásban ezért azt kívánom megvizsgálni, hogy vajon a demokratikus intézmények működésében is zavart okozó fogyatékosoknak milyen a természete: vajon műveltségi kérdésről van-e szó, a politikai erények elhomályosulásáról-e vagy pedig a hétköznapi viselkedési mintákban beállt hibákról, eltévedt társadalmi szokásrendről, fogyatékos szokáserkölcsről. Az előadás hipotézise szerint az alkotmányos érzék általánosnak mondható (a politikai eliteire és a választókra egyaránt jellemző) fogyatékosága csak egy jele a társadalom továbbélő traumájának. A mellett kívánok érvelni, hogy e helyzetből tehát csak az ígér kitörési lehetőséget, ha a társadalmi traumát mihamarabb képes valamilyen módon feldolgozni a magyar politikai közösség.

H. SZILÁGYI ISTVÁN

egyetemi docens,

Pázmány Péter Katolikus Egyetem

Jog- és Államtudományi Kar

Pusoma hangja – Nincs kegyelem II.

Valójában a címben inkább a „Pusoma visszhangjának” kellene szerepelnie, mivel a néhány évvel ezelőtt elkezdett, a Pusoma-ügyet középpontba helyező komplex eset-tanulmány újabb részterületére utal. A korábbi vizsgálódásaim a „jog és irodalom” perspektívájából az ügy jogi nyersanyagának és az irodalmi, illetve filmes feldolgozása közötti viszony elemzésére összpontosítottak. A kutatás ebben a fázisában elsősorban arra keresek választ, hogy az ügy sajtóvisszhangja, Magyar Elemér drámája, Komenczi Norbert dokumentumfilmje és Ragályi Elemérnek a drámából készített művészfilmje milyen társadalmi-jogi hatásokat eredményeztek.

KISS ANNA

ügyész,

Országos Kriminológiai Intézet

A fair eljárás negatív tükre, avagy

Kafka fegyengyarmatának racionális rekonstrukciós olvasata

Rorty racionális rekonstrukciós elmélete segítségével előadásomban arra keresek választ, ha Kafka élne, és ismerné a tisztességes eljárásra vonatkozó nemzetközi egyezményeket, akkor a fegyengyarmat látogatója, az Utazó, vajon lehetne-e az Európa Tanács megfigyelője.

Gondolataimat mostanában át- meg átjárja az a meggyőződés, miszerint Kafka jelen van, és műveinek egy része a strasbourgi döntések irodalmi tükréként is értelmezhető.

A fegyengyarmat című írása kapcsán a tisztességes eljárásra szeretném felhívni a figyelmet. A fair eljárás betartása, bár akadálypályává változtatja a büntetőeljárást, mégis az egyetlen lehetséges út az igazság kiderítésére. Strasbourg arra nevel, hogy a büntető igazságszolgáltatás csakis a garanciák betartásával lehet életképes.

KISS HENRIETT

szervezési igazgatóhelyettes,

BZSH Scheiber Sándor Gimnázium és Általános Iskola

Élet helyett sors

Végzős diákjaimnak azzal a kérdéssel vezettem fel Radnóti Miklós költészetét, hogy beszélhetünk-e a versei alapján sorsvállalásról? E kérdést azért tettem fel, mert az online és írott fórumokon egyre többen használják ezt a kifejezést személyével kapcsolatban. Azonban ha a verseit vesszük sorra 1936-1944-ig, melléjük helyezve a zsidó törvényeket és rendeleteket, akkor a sorsvállalás egészen más értelmet nyer, mint amit a ma használók értenek rajta. Az előadás azt az értelmezési folyamatot mutatja be, melyben a szövegértési kérdésekre a jogi és irodalmi szövegek egymást kiegészítő válaszokat adnak, és ezek a válaszok lépésről lépésre kötelezik a befogadót a pontos fogalomhasználatra.

KÖNCZÖL MIKLÓS

egyetemi tanársegéd,
Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Jog- és Államtudományi Kar

Jog és retorika a Gorgiaszban

Az előadás Platónnak a „Gorgiasz” c. dialógusban megjelenő, jog és retorika kapcsolatát illető nézeteivel foglalkozik. A dialógus értelmezői rendszerint kiemelten foglalkoznak a retorika kérdésével, egyetértés azonban nem alakult ki azzal kapcsolatban, hogy Platón egészében elveti, vagy bizonyos megszorításokkal elfogadja a „meggyőzés mesterségét”. Az előadásban az előbbi álláspont mellett igyekszem érvelni. Platón gondolatmenetének rekonstrukciója során különös figyelmet fordítok a dialógus „legirodalmibb” részére, Szókratésznek a beszélgetést záró mitikus elbeszélésére.

LANCZENDORFER ZSUZSANNA

egyetemi docens,
Nyugat-magyarországi Egyetem
Apáczai Csere János Kar

Gyilkosságból népköltészet. Helyi népballadák a jogtörténeti kutatás szolgálatában

Előadásom két helyi (kisalföldi) gyilkosságballada valóságelemeit mutatja be. Az igaz történet és a belőle született balladák egy-egy XIX. századi gyilkosságról szólnak, amelynek áldozatai egy lány és két asszony. A történetüket nemcsak a szájhagyomány őrizte meg, hanem egyikük megtalálható ponyvaként is. Ismertetem a felkutatott dokumentumok (boncolási jegyzőkönyv, börtönkönyv, peranyagok, a helyi és az országos sajtó hírei) alapján a valós történeteket és azok jogi következményeit.

MAGYAR ELEMÉR

nyugalmazott ügyvéd, író

Cigány terroristák

Az előadás a szerző új drámájának születési körülményeiről szól: milyen események szolgáltak a cselekmény nyersanyagául, milyen szerepe volt az ügyészi és a későbbi ügyvédi pályafutás során szerzett tapasztalatoknak a feldolgozásban, s milyen dramaturgiai fortélyokat alkalmazott a szerző a jogi nyersanyag irodalmi művé változtatása során.

NAGY TAMÁS

egyetemi docens,
Szegedi Tudományegyetem
Állam- és Jogtudományi Kar

„S ó levelemre városunkba jön.” Avagy hány életük van a jog és irodalom kutatásoknak?

A kétezres évek elejére nemcsak a szükségszerűen sorjázó tanulmányok, monográfiák, antológiák sokasága demonstrálta a *jog és irodalom* vizsgálódások erőit, energiáit és elméleti hozadékait; és mutatta jelentőségüket az, hogy általánosan elfogadottá vált a *jog és irodalom*ról mint a kortárs jogfilozófia meghatározó irányzatainak egyikéről beszélni, de az intézményesülés különféle formái is azt látszottak igazolni, hogy valami eleven történésnek lehetünk részesei, amikor a jog és az irodalom világainak összefonódásai után nyomozunk vagy összekapcsolásuk lehetőségeit kutatjuk. A fent sorolt fejlemények arra utalnak: minden rendben; ugyanakkor nincs olyan jogfilozófiai megközelítés (*se másmilyen*), amelynek az önmeghatározását, célkitűzéseit, programjait és kiáltványait, módszertani alapjait, egyedi koncepcióit vagy megállapításait ne lehetne megkérdőjelezni. A virágzás minden jele ellenére az elmúlt évtizedben számos olyan kritika látott napvilágot, amelyek e vizsgálódások alapjait érintették, vagy egyenesen a végüket jövendőlték. Előadásomban ezekkel a kritikákkal és a *jog és irodalom* jövőbeni esélyeivel szeretnék foglalkozni, kifejezve abbéli reményemet, hogy bár Ronald Dworkinnak nyilván igaza volt, amennyiben „a jog nem irodalom” (azzal a megszorítással együtt, hogy „mégis közelebb áll a költészethez, mint a fizikához... vagy épp a közgazdaságtanhoz”), a *jog és irodalom* kutatásoknak továbbra is vannak perspektívái.

NAGYPÁL SZABOLCS

egyetemi adjunktus,
Eötvös Lóránt Tudományegyetem
Állam- és Jogtudományi Kar,
tudományos főmunkatárs,
Békés Gellért Ökumenikus Intézet

Vihar a bozótmélyben: Igazság, tanúság, megértés

A vihar kapujában (*Rashômon*, 1950) Kuroszoava Akira (1910–1998) filmrendező Arany Oroszlán- és Oscar-díjas alkotása, amely Akutagava Rjúnoszuke (1892–1927) két novellája alapján készült: a megegyező című (1915) alkotja a kerettörténetet, amelybe *A bozótmélyben* (vagy *A cserjésben*, 1921) elnevezésű másik elbeszélés ágyazódik. Az angol nyelvben e japán szó ma

már egy olyan kirakós rejtélyt vagy rejtvényt jelöl, amely végül egyáltalán nem áll össze egészszé; a jogtudományban és a jogi gyakorlatban pedig egy olyan helyzet jelent, amelynek az értelmezésekor nem lehetséges végső következtetések levonása, mert a bizonyítékok nem elegendőek, vagy pedig túlságosan is ellentmondásosak. A büntetőeljárás jogban a tanúvallomások elfogultságának, az irodalomelméletben pedig a megbízhatatlan elbeszélőnek az érzékeltetésére is használják a művet. Noha felületes ránézésre talán nem teljesen egyértelmű, de az alkotás műfaja voltaképpen jogi, tárgyalótermi dráma, ahol a fölvevőgéphez beszélő eljárási résztvevők a nézőt a bíró szerepébe helyezik. A hatalmas viharban játszódó kerettörténet pedig az emberi közösség, az isteni igazságosság és a létezés értelmének az összefüggésrendszerébe emeli a talányos történetet.

NÓTÁRI TAMÁS

tudományos főmunkatárs,

Magyar Tudományos Akadémia Társadalomtudományi Kutatóközpont

Jogtudományi Intézet,

egyetemi docens,

Károli Gáspár Református Egyetem

Állam- és Jogtudományi Kar

Eredetiség és szerkesztettség Cicero perbeszédeiben

Előadásunkban Cicero perbeszédeinek „eredetiségének”, illetve „megszerkesztettségének” kérdését kívánjuk vizsgálni retorika- és jogtörténeti szemszögből. Cicero beszédeinek elemzése során két lényegi körülményről nem szabad megfeledkezni. Egyrészt a beszédeit Cicero sohasem abban a formában adta ki, ahogy elhangzottak, hanem átdolgozva és megszerkesztve. Másrészt semmiképpen sem az azokat szavanként értelmezni vágyó elemzőhöz, de még csak nem is az olvasóközönséghez, hanem a hallgatósághoz szólnak, a leírt szöveg halott anyag, azt a szónok hangja, gesztusai, a beszélő és a hallgatóság interakciója tette élővé – az ókorban az utólag kiadott változatokat is folyamatosan és hangosan olvasták, pontosabban adták elő. A megszerkesztettség aligha azt jelenti, amit Jules Humbert feltételezett, nevezetesen hogy a per során Cicero többször ragadta meg a szót – ami önmagában igaz is –, és a kiadott beszédben e részek nyomon érhetőek, vagyis elkülöníthetők és elkülönítendőek, és e boncolással a per folyamában „eredeti” helyükre vissza kellene helyeznünk azokat. Nézetünk szerint a „megszerkesztettség” csupán annyit, hogy az elhangzott és a leírt szöveg lényegi tartalmát és formáját tekintve többé-kevésbé azonos, ám bizonyos eltérésekkel kell számolnunk, viszont ezek mértéke – néhány beszédtől, így például a *Pro Milonétól* eltekintve – nem érdemi: vagyis a kiadott beszéd nem kiindulópont és nyersanyag az elmondott *oratio*

rekonstrukciójához. A kiadást előkészítő szerkesztés során Cicero természetesen módosíthatott – és bizonyos esetekben, így például a *Pro Murena* és a *Pro Caelio* esetében egyes pontokon módosított is – a szövegben, olykor azért, hogy a perben érintettek érzékenységét kímélje. Azonban e módosítások semmiképpen sem lehettek számottevőek, vagyis – kivéve a már említett *Pro Miloné*t – nem vezettek a beszéd „meghamisításához”. Ezt támasztja alá az is, ha megvizsgáljuk a beszédek kiadása mögötti cicerói szándékot. A szónoklás mesterségét-művészetét tanulók számára nyújtandó *exemplumok* mellett számos esetben kétségtől politikai szándékok is vezették Cicerót a publikálás során, hiszen saját tetteinek és eredményeinek is emléket akart állítani azzal, hogy *oratióit* hozzáférhetővé tette „az örökkévalóság” számára. Hogy bizonyos politikai beszédek – így például a *Catilinariák* – kapcsán már az antikvitásban is vád érte azért, mert a kiadott szöveg túlságosan eltért az elmondottól, nem tagadható. Minthogy azonban – s ez fokozottan áll a perbeszédre – éppenséggel az *exemplumadás* célja vezette, legfeljebb bizonyos, a perben irrelevánsnak látszó, illetve közismert, ám a beszéd olvasója számára esetleg háttérként elengedhetetlen információkat szőhetett bele a szövegbe, kerek egészévé a beszédet. Továbbá nem szabad elfelejtenünk: a perbeszéd közzététele elsődlegesen nem politikai motivációból fakadt, illetve egy teljességgel ártirt beszéddel a szónok saját szavahihetőségét is nagyban megingatta volna.

SÁRY PÁL

tanszékvezető egyetemi docens,
Miskolci Egyetem
Állam- és Jogtudományi Kar

Jogi metaforák Szent Pál leveleiben

A római polgárjoggal rendelkező Szent Pál gondolkodásmódját meghatározó módon befolyásolta a római jog fogalomrendszere. Az apostol - városi emberként - a hasonlatait nem a természetből, hanem a jog világából veszi, és igen gyakran használ jogi metaforákat. A megváltást például a hadifogságból való kiváltáshoz, illetve az adóslévél megsemmisítéséhez, a keresztiség felvételét a polgárjog megszerzéséhez, illetve az örökbefogadáshoz, az üdvösség elnyerését pedig az örökség megszerzéséhez hasonlítja. A római jog szabályainak ismerete ezért nagyban elősegíti a páli levelek helyes értelmezését.

SIKET ZSUZSANNA

PhD hallgató,

Debreceni Egyetem

Állam- és Jogtudományi Kar

Indíték(ok) Tolsztoj Kreutzer-szonáta című elbeszélésében

Előadásom bevezető részben röviden bemutatnám Tolsztoj életét, illetve az elbeszélés keletkezésének hátterét. Ezt követően összefoglalnám a mű lényeges tartalmi elemeit. Az elbeszélés egy mondatban összefoglalva arról szól, hogyan jut el egy férfi odáig, hogy megölje a feleségét. Ezt a folyamatot egyrészt pszichológiai, másrészt büntetőjogi szempontból elemezném. Az előbbiekhöz kapcsolódóan kitérnék az elmeállapot kérdésére, valamint a féltékenységre, mint indíték büntetőjogi megítélésére. Végül kitérnék arra, hogy ezen a mű kuriózumnak számít abból a szempontból, hogy utólag maga a szerző írt elemzést saját elbeszéléséről Utószó a „Kreutzer-szonáta”-hoz címmel, ezért néhány mondatban ismertetném Tolsztoj itt megfogalmazott gondolatait, majd egy rövid összeggzéssel zárnám előadásomat.

SZÜCS LÁSZLÓNÉ SISKA KATALIN

egyetemi docens,

Debreceni Egyetem

Állam- és Jogtudományi Kar

A kultúrák keveredésének és összeütközésének problematikája Jessica Duchen Hungarian Dances (Magyar táncok) című regényében

A könyv egy megható családtörténet, amelynek középpontjában egy hegedű áll. Ennek a hangszernek a csodálata vitte az írónőt Magyarországra, ahol a cigány zenei hagyományok elragadták a képzeletét. Jessica Duchen maga is emigráns szülők gyermeke, így nem nehéz számára a kirekesztés, a gyűlölet retorikájáról írni, amellyel szembe kell találnia azoknak, akik származásukra nézve különböznek a többségi társadalomtól. Az előadás először az író élettörténetét mutatja be, majd ezt követően a regény prózafutamainak bemutatásával megelevenedik a múlt század húszas-harmincas éveiben élő két kiváló roma hegedűművész sorsa. A megható történetekben gazdag regény, amelyben kultúrák keverednek, faji előítéletek ütköznek, az írónő megrendítő álma a magyar történelem máig problematikus küzdelmeiről.

TAKÁCS PÉTER

egyetemi tanár,

Széchenyi István Egyetem

Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kar

Az Altmann-ügy jog- és államelméleti kérdései

Az előadás keretében először az Altmann-ügy főbb elemeit ismertetem. (Az Altmann-ügy egy öt jogi eljárásból álló procedúra Gustav Klimt hét festményének az örökösök részre való kiadása érdekében. Az öt eljárás központi és legismertebb eleme az Amerikai Legfelsőbb Bíróság döntése: *Republic of Austria et al v. Maria V. Altmann* [541 U.S. 677 (2004)].) Ezek után az előadás a főbb jogi és államelméleti kérdésekre tér rá. Jogelméleti kérdés például a tulajdonjog átszállásának módja (a nem tulajdonostól való jóhiszemű tulajdonszerzés kérdése) és a végrendelet értelmezése. Ez utóbbi keretében az Altmann-ügyben a következők vetődnek fel: akarat elv vs. nyilatkozati elv, *praesumptio Muciana*, a végrendelező „kérése” teremt-e jogi kötelezettséget az örökös általi végrendeleti hagyományozásra. Végül ismertetem az Altmann-ügy fő államelméleti kérdését: a szuverenitás fogalmának jogi konkretizálását – egyfelől az *act of state* doktrína és a *sovereign immunity* („külföldi állam mentessége”) tan viszonya, másfelől az utóbbi változása (az *absolute theory of sovereign immunity* átalakulása *restrictive theory of sovereign immunity*vá) vonatkozásában. Az előadás – mint látható – nem a művészet és a jog viszonyát elemzi, hanem műalkotások tulajdonjoga által felvetődött jogi kérdések megoldását mutatja be.

TALABOS DÁVIDNÉ LUKÁCS NIKOLETT

óraadó,

Debreceni Egyetem

Állam- és Jogtudományi Kar

Bűn és irodalom kapcsolata Sir Arthur Conan Doyle A Sátán kutyája című regényében

Sherlock Holmes alakja napjainkban is a legismertebb irodalmi figurák közé tartozik. Számos film és regény foglalkozik karakterével és módszerével, tiszteletére bélyeget is adtak ki, képzeletbeli háza ma múzeum. Témám ezért a viktoriánus angol irodalom minden bizonnyal legkitűnőbb krimi-és detektívregény írójának, Sir Arthur Conan Doyle egyik regényének elemzése a bűn és irodalom kapcsolatára fókuszálva. Az előadás előbb az író életét mutatja be, ezt követően részletesen tárgyalásra kerülnek a Holmes-novellák és regények, különös tekintettel *A Sátán kutyájának* keletkezési körülményei, nagy figyelmet fordítva a kor társadalmi és irodalmi közéletére. A büntetőjogi kategóriákat képező cselekmények a jelenleg hatályos

Büntető Törvényünk alapján kerülnek ismertetésre. Összegzésként Sherlock Holmes irodalmi és filmművészeti utóéletét vizsgálom.

TATTAY SZILÁRD

egyetemi adjunktus,
Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Jog- és Államtudományi Kar

Festészet mint politikai filozófia:

Ambrogio Lorenzetti és A jó kormányzás allegóriája

Olykor megtörténik, hogy egy képzőművészeti alkotás akár megalkotója szándéka alapján, akár a művész szándékától függetlenül vagy kifejezetten annak ellenére politikai színezetet ölt vagy politikai tartalmat is felvesz. Arra is akad számos történeti példa, hogy a festészet a politika szolgáltatónyává szegődik. Az viszont nagyon ritkán fordul elő, hogy egy festő a vizuális ábrázolás segítségével absztrakt módon törekedjen megragadni a politika és a kormányzás lényegét. Ambrogio Lorenzetti híres jó kormányzás-allegóriája erre tett kísérletet, és ily módon kvázi politikafilozófiai értekezésként „olvasható”. Előadásomban a trecento e műremekéről adott különböző politikai értelmezéseket igyekszem összehasonlítani és kritikailag bemutatni.

TÓTH J. ZOLTÁN

egyetemi docens,
Károli Gáspár Református Egyetem
Állam- és Jogtudományi Kar

A jogi hermeneutika gyakorlata Magyarországon: az írott jogi normaszövegek értelmezésének módszerei a magyar felsőbbírási jogesetek tükrében

A „jog és irodalom” jogtudományi irányzatához tartozó kutatások egyik legizgalmasabb területének a „*law as literature*” típusú elemzések számításnak. Mivel a jog- és az irodalomtudomány elemzési tárgya közös: az írott szövegek, illetve az azok által használt nyelv, ezért az irodalmi szövegek értelmezése során nyert tapasztalatok felhasználhatók a jogi szövegek analízise során is. A jogi hermeneutika ezért nagyban merített és merít az irodalmi hermeneutika tapasztalataiból, bár az előbbi módszerei – a jogi szövegek preskriptív (normatív) jellege okán – sok szempontból mások, mint az irodalmi szövegek értelmezése során használható metódusok. Előadásom azt vizsgálja, milyen módszerekkel operálhatnak a törvények és rendeletek értelmezése során a modern bíróságok, és ezek közül a magyar bí-

róságok (különösen az ítéletábrák és – legfőképpen – a Kúria) melyeket használja ténylegesen, illetve milyen gyakorisággal.

ZÓDI ZSOLT

tudományos munkatárs,

Magyar Tudományos Akadémia Társadalomtudományi Kutatóközpont
Jogtudományi Intézet

A jog koherenciájának mítosza. (Korpusz-e a jog, textus-e a jogszabály?)

A modern jogi gondolkodás, (ideológia) egyik visszatérő motívuma, (és erős legitimációs tényezője), hogy a jog szövegei *rendszer* alkotnak, és bennük érvényesül egy láthatatlan összetartó erő, „logikai és dogmatikai” koherencia. Ez a gondolat azonban egyáltalán nem jellemezte *mindig* a jogot, sohasem jellemezte a jog *egészét*, és egyre kevésbé igaz ma.

Előadásomban először azt igyekszem megmutatni, hogy történetileg milyen állomásai voltak a koherencia-eszme kialakulásának, és valójában mit is értettek alatta. Ezután pedig a mai magyar helyzetet elemzem, és bebizonyítom, hogy már igen messze vagyunk attól, hogy a jog korpusz legyen, amelyben a koherens textusok, (a kódexek), és a fogalmak valamilyen szép, egységes renddé állnak össze. Ez szerintem főként a „tekhné” jogba nyomulásának köszönhető. A mindent jogi eszközökkel kontrolláló állam, számokkal, számításokkal és protokollokkal túlterhelt, és egyre gyorsabban változó szövegek töredezett halmazává változtatja a jogot. Ennek a fejlődésnek emblemikus terméke a „salátatörvény”, a tematikailag százféle más jogszabályt módosító szöveg-halmaz.